

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

706
P198
m
V.8-9

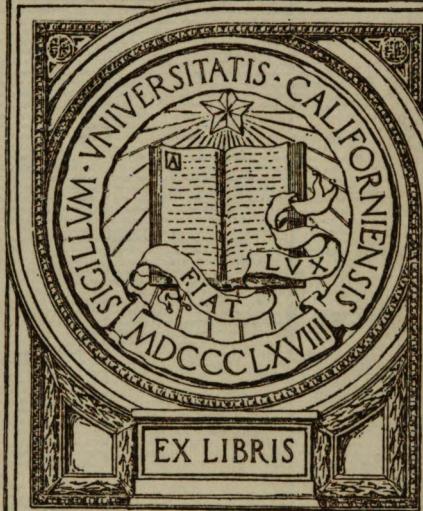
UC-NRLF

\$B 64 493

EXCHANGE

706
P198
m

v. 8-9

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

NOV 23 1935

LIBRARY

N. N. Pantusov
Н. Н. Пантусовъ.

материалы к изучению
народной Таранчей Ильского округа

МАТЕРИАЛЫ

КЪ ИЗУЧЕНИЮ

8-

НАРѢЧІЯ ТАРАНЧЕЙ ИЛІЙСКАГО ОКРУГА.

ВЫПУСКЪ ВОСЬМОЙ.

Чур. 8

Игра майлисе и произносимые во время ея
молоденькою стихи (таранчинскій текстъ, рус-
сная транскрипція и русскій переводъ).

НАЗАНЬ

Типо-литографія Императорскаго Университета.

1907

Матеріалы къ изученію нарѣчія та- ранчей Илійскаго округа.

Выпускъ I: Книга о счастливыхъ дняхъ. 1897. 23 стран.
Цѣна 25 коп.

Выпускъ II: Сборникъ таранчинскихъ загадокъ и задачъ.
1898. 44 стран. Цѣна 45 коп.

Выпускъ III: Книга о счастливыхъ и несчастливыхъ го-
дахъ. 1900. 28 стран. Цѣна 30 коп.

Выпускъ IV: Народныя примѣты таранчей. 1900.
22 стран. Цѣна 25 коп.

Выпускъ V: Молитвы и заговоры таранчинскихъ бакшай.
1900. 21 стран., съ транскрипціей и нотами.
Цѣна 25 коп.

Выпускъ VI: Стихотвореніе о Якубъ-бекѣ, государѣ
Кашгаріи, и о событияхъ его времени. 1901.
41 стран. Цѣна 40 коп.

Выпускъ VII: Снотолкователь. 1901. 40 стран. Цѣна 40 коп.

Выпускъ VIII: Игра майлисе и произносимые во време-
я стихи. 1907. 44 стран. Цѣна 45 коп.

Всѣ выпуски, форматомъ in 8°, снабжены текстомъ и
переводомъ, печатаны въ Казани, цѣны показаны съ пересы-
кой въ простой бандероли.

EXCHANGE

Съ требованіями обращаться къ автору-издателю *Николаю Николаеви-
чу Пантусову* въ городъ *Вѣрный* Семирѣченской области.

Н. Н. Пантусовъ.

МАТЕРИАЛЫ

КЪ ИЗУЧЕНИЮ

НАРѢЧІЯ ТАРАНЧЕЙ ИЛІЙСКАГО ОКРУГА.

ЦИФРОВА
ВЫПУСКЪ ВОСЬМОЙ.

Игра майлисе и произносимые во время ея
молодежью стихи (таранчинскій текстъ, рус-
ская транскрипція и russkій переводъ).

КАЗАНЬ.

Типо-литографія Імператорскаго Университета.

1907

NO MMU
EXCHANGES

EXCHANGE

М а й л и с е.

Прежде, во времена китайского владычества въ Илайскомъ краѣ, игра *майлесе* была весьма распространена среди туземной таранчинской молодежи.

Обыкновенно, въ какой-нибудь очередной домъ собирались парни, девки и молодухи, послѣ намаза *шамз*, здесь угощались они чаемъ и хлѣбомъ, а затѣмъ принимались за игру, которая длилась долго и оканчивалась, когда пѣти уже пѣтухи, въ полночь.

Парни садились на одну сторону комнаты, а девки и молодухи на другую.

Два человѣка изъ публики исполняли роль музыкантовъ и били въ барабаны. Парень дѣлалъ изъ платка жгутъ и его клали на столикъ, который ставился по срединѣ комнаты; затѣмъ парень бралъ этотъ жгутъ и съ извѣстными реверансами предлагалъ девицѣ играть въ жгутъ. Дѣвица держала руки ладонями вверхъ: парень билъ по ладонямъ, послѣ произнесенія ниже приводимыхъ стиховъ.

Дѣвицы боятся жгута и вскрикиваютъ: „вай колумъ, вай“.

Послѣ окончанія *майлесе* берутъ чашку воды и лепешку хлѣба и полагаютъ на столикъ. Желающій выпить воды вричитъ:

чу, чу, салаватъ барь Мухаммадъ

атарменъ, чапарменъ, эръ барму сэнъ.

Послѣ этого одинъ изъ парней беретъ его за шиворотъ, беретъ чашку съ водой и спрашиваетъ его: „когда очередь сдѣлать майлисе?“ Тотъ говоритъ, что „черезъ четыре дня“; тогда держать крѣпче, жмутъ и опять задаютъ тотъ-же вопросъ. Онъ говоритъ, что „черезъ три дня“. Его жмутъ, давятъ крѣпче, и опять повторяютъ вопросъ. Тогда онъ говоритъ, что „черезъ два дня“. Наконецъ, послѣ новыхъ наложений онъ говоритъ, что „черезъ день“. Тогда его отпускаютъ и даютъ чашку воды съ хлѣбомъ. Черезъ день эту же человѣка приглашаютъ гостей пожаловать къ нему въ домъ на майлисе. Если-же онъ пригласить присутствовавшихъ къ себѣ и обманетъ, то къ косяку двери его дома привязывали дохлую кошку или собаку. Всѣ смотрѣли на это и насмѣхались надъ хозяиномъ.

Въ настоящее время таранчи *майлисе* уже не играютъ и дѣвицы съ парнями не сходятся—нравы стали строже. Болѣе простыя отношенія между молодежью были во времена китайского владычества, когда мусульмане не такъ строги были и къ предписаніямъ религіи—позволяли себѣ даже на празднествахъ пить водку. Прежде, во времена китайскія, дѣвицы были по 18—20 лѣтъ; теперь же такихъ нѣтъ—теперь берутъ замужъ весьма молодыхъ, лѣтъ по 11 и 12.

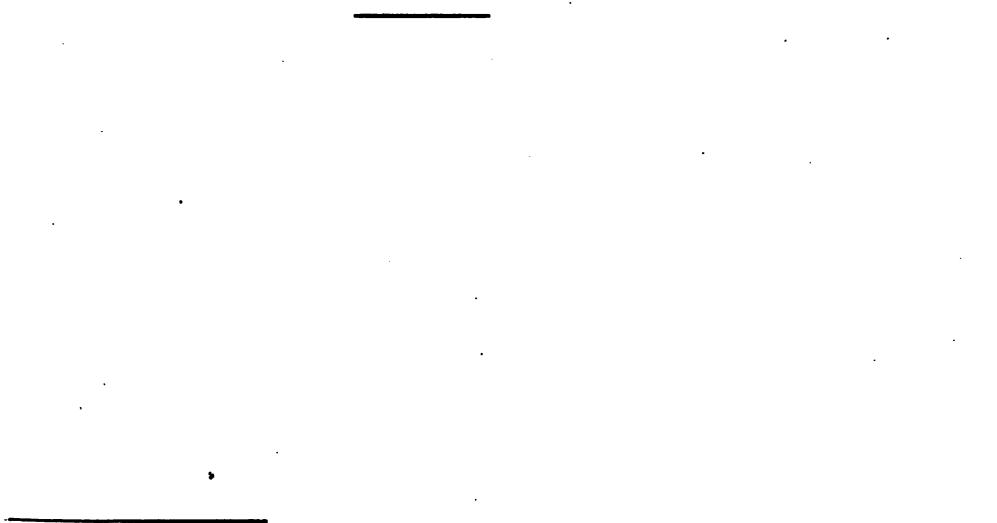
Майлисе—испорченное слово *меджлисъ*. Въ настоящее время, какъ сказано выше, мейлисе не практикуется у таранчей: оно прекратилось въ Или съ водворенiemъ ислама (султанскаго правленія). Существовала эта игра въ правленіе китайцевъ: въ одной комнатѣ тогда собирались парни (15—18) и дѣвки (13—16 лѣтъ), а въ другой замужніе и женатые. Играли осенью, послѣ сдачи податей хлѣбомъ зерновымъ (го-сулъ). Собирались въ комнату, жены и мужчины водку пили, въ бубенъ били; дѣвки и парни водки не пили, а иг-

рали на музикальныхъ инструментахъ. Подавали жгутъ по очереди; дающій жгутъ дѣлаеть на одной ногѣ кругъ и по-даетъ дѣвицѣ, предъ которой говорить пріятные стихи *).

H. Пантусовъ.

25 января 1898 г.

Г. Воркуновъ.

*) Эти стихи (байтлар) — разнаго размѣра; обыкновенно они составляются изъ полныхъ или усъченныхъ диямбовъ или дитрохеевъ. Въ нарѣчій таращей «а» и «ä» передъ слѣдующимъ за однимъ согласнымъ звукомъ «i» суживаются въ «е», напр. отъ «ал» (бери) — «еліп» (взялъ), отъ «кучак» (объятіе) — «кучегім» (мое объятіе), отъ «бэр» (дай) — «беріп» (давъ). Если удареніе логическое падаетъ на «е», «у» или «ү», то эти звуки обыкновенно расширяются въ «а» и «ä», напр.: аліп», бэріп», «кучакім», далѣе: «өзім» (я самъ) вм. «өзүм», «бобак» вм. «бобук» и т. д.

H. Катановъ.

Майлисе (игра).

Пъсни, которые поютъ таранчинскіе парни, молодухи ¹⁾ и дѣвицы на сборищахъ (маджлисъ, для доставленія другъ другу удовольствія, при чемъ бываютъ другъ друга жгутомъ (витымъ кушакомъ-фута, пучка).

Парни: 1. Лица (у васъ) какъ мѣсяцъ, губы какъ цвѣтокъ ²⁾, какъ бутонъ,
Бутонъ не цвѣтокъ, пока не распустился;
Такъ человѣкъ не можетъ быть счастливъмъ (буквально—не достигнетъ цѣли),
Пока не имѣеть милой сердцу своему.

Дѣвицы: 2. На саклѣ сидѣтъ стройнаго роста тотъ молодецъ,

¹⁾ جوان —джусанъ молодуха, замужняя женщина, которая носитъ до рожденія первого ребенка одну косу; послѣ же рожденія ребенка раздѣляетъ косу на две косы. R. B. Shaw въ своемъ словарѣ (II, pag. 90) транскрибируетъ «jawan» и переводитъ: «эрѣлая, почтенныхъ лѣтъ», добавляя, что этотъ эпитетъ прилагается къ женщинѣ, у которой есть дитя, но которая все еще молода.

²⁾ Гунка —нераспустившійся цвѣтокъ, бутонъ. J. A. Vullers въ своемъ словарѣ [II, pag. 620] говоритъ, что у персовъ называется «чашечка цвѣтка, еще не развернувшаяся; съ листочками, собранными въ кучку».

Даю ему яблочко—не поддается (таетъ) онъ, злато-
стройный юноша;
Видъ у златостройного юноши, какъ у султана,
Луноподобное лицо съ родинками¹⁾), какъ недавно
сорванный цвѣтокъ.

Парни бываютъ дѣвокъ жгутомъ и поютъ слѣдующія слад-
кія пѣсни:

3. Мѣсяцъ и солнце садятся на берегу озера,
Берутъ (воду) изъ озера и моютъ лицо на берегу;
Сердится дѣвица, если возьму за ручку,
Развѣ не садится муха на патоку²⁾ и сахаръ?

Дѣвицы бываютъ парней жгутомъ и говорятъ слѣдующіе
стихи:

4. Зубы твои бѣлы, какъ жемчугъ,
Губы твои сладки—колютъ языкъ;
Брови твои опрашиваются всѣхъ, какъ казій (т. е.
водить загадочно, какъ-бы спрашивая всѣхъ),
А глаза твои, играя, увлекаютъ душу.

Парни говорятъ дѣвицамъ сладкія слова и пріятные
стихи:

5. Хочется видѣть тебя каждый день тысячу разъ,

¹⁾ Сарты и таранчи считаютъ особенно красивымъ лицо блѣдное и съ родинками халь, почему подобные родинки они производятъ искусственно: у дѣтей прокалываютъ кожу на лицѣ и впускаютъ какую-нибудь темную краску, отъ которой впослѣдствіи остаются темные пятнышки. *J. A. Vullers* въ своемъ словарѣ [I, pag. 645] говоритъ, что у персовъ حال «черное родимое пятно» на лицѣ и тѣлѣ красиваго человѣка прославляется. У китайцевъ родимое пятно считается признакомъ счастія, небеснаго дара.

²⁾ *Ширни*—патока изъ винограднаго соку. *J. A. Vullers* въ своемъ словарѣ [II, pag. 498] со словъ оріенталиста Джонсона говоритъ, что у персовъ «шір-і най» называется «сокъ изъ сахарнаго тростника».

Хочется поцѣловать тебя, заключивъ въ объятья;
Хочется жить съ тобою вѣчно
И хочется смерти, если ты не взглянешь на меня.

Дѣвицы говорять сладкія слова:

6. Полюби меня, душа, я буду твоей,
Не думай о другой, возлюбленный мой, буду до
смерти рабой твоей;
Въ саду пожелтѣлъ талъ, такъ жѣлѣю я отъ любви
къ милому:
Самъ-огонь, глаза—красивы, (онъ) заставилъ меня
плакать,
Скажите возлюбленному моему, что я горько плачу
(по нему):
Вѣчный огонь зажегъ (онъ) во мнѣ и причинилъ
болѣзнь душѣ моей;
ВыздоровѣТЬ-ли больная душа моя отъ лекарствъ?
Да неужели разойдутся два влюбленные, не достиг-
нувъ цѣли?

Парни бываютъ дѣвушекъ жгутомъ и говорятъ сладкія,
приятныя слова:

7. Вышла изъ узкой улицы возлюбленная моя, по-
добравъ локоны,
Раскланивается со мною потихоньку успокаивая меня,
И сидѣть-плачеть: она влюблена въ меня больше,
чѣмъ я въ нее;
(Но) я успокоилъ ее, взявъ за ручку и сказавъ ей:
„Не плачь, дѣвица, не плачь, приду завтра,
Приду, взявъ съ собою двѣ стеклянки жемчуга:
Пусть двѣ стеклянки (*кута*) жемчуга остаются на
свадьбу твою,
А одинъ поцѣлуй мой съ двукратнымъ прижима-
ніемъ останется въ сердцѣ твоемъ.“

Дъевицы: 8. Прійда сюда, я встрѣтила краснолицаго (подобнаго гранату) юношу,
Взглянувъ разъ, въ другой—сердце ему отдала;
Спросила имя, задавъ вопросъ: „изъ какого сада
вы цвѣтокъ?“
Не будучи въ силахъ перенести твоего огня, я пла-
кала кровью (вмѣсто слезъ).

Парни: 9. Сбираль цвѣты, если желаютъ видѣть, сби-
раль усы¹⁾, если угодно видѣть.
Отдамъ горсть (сыкимъ) усы, если поцѣлуютъ
меня, обнявши.

Дъевицы бываютъ парней жгутомъ и говорятъ сладкія слова
и стихи:

10. Взглянула я въ передній уголъ, пріотворивши
дверь—сидитъ тамъ мѣсяцъ:
Брови у него, какъ очиненное перо, а глаза какъ
огонь;
Волосы ниспадаютъ до поясницы, талья тоныше
волоска,
Душа моя полюбила тебя, другіе (для меня) не
стоятъ ни одного фула²⁾.

Парни бываютъ дѣвушекъ жгутомъ:

11. Играетъ моя чернобровая, чище (она) золота,

¹⁾ Усма—особое растеніе, соцомъ котораго таранчинки и сартянки маютъ брови; таранчинки весьма преданы этому занятію. R. B. Shaw въ своемъ словарѣ [II, pag. 23] говоритъ, что لَسْمَة «usma» называется «черная краска для волосъ».

²⁾ Фула—грощъ. R. B. Shaw въ своемъ словарѣ [II, pag. 59] говоритъ, что въ Восточномъ Туркестанѣ «пул» لَوْ есть мѣдная монета, составляющая 50-ю часть тенги, и деньги вообще. J. A. Vullers въ своемъ словарѣ [I, pag. 384] замѣчаетъ, что персидское «пуль», происшедшее отъ арабскаго «фулюсь», первоначально обозначало «оболъ», мелкую монету, и всякую вещь, на него похожую, напр. рыбью чешую.

Злая! Постоянно мучаеть меня, черноглазая!
Темный зинданъ¹⁾ лучше (легче) ея мученія,
Для игры (свиданія) лучшее мѣсто—укромный садъ.

Дѣвицы бьютъ парней жгутомъ.

12. Сидишь ты на сакль, стальной²⁾ молодецъ,
Изъ устъ твоихъ льется сладкій шербетъ³⁾, молодецъ,
Болѣе сладкій, чѣмъ шербетъ:
Съ твоихъ губъ я не сорвала еще ни единаго
цвѣтка (поцѣлуя),
Да, отдала я тебѣ свое сердце и не потеряю пи-
когда надежды (на тебя).

Молодые ребята бьютъ дѣвицъ жгутомъ:

13. Низенькия яблони удобны для снятія яблокъ;
Я малъ и вы малы—удобно играть.

Взрослые дѣвицы, съ малыми, молодыми ребятами не-
 сравниваясь, ударяя жгутомъ и насыхаясь:

14. У учака⁴⁾ моего отверстіе глубокое,
Не надѣвайте вы шапку на бекрѣпь (крыкъ):
Я вамъ не-ровня,
Играйте со своей ровней.

¹⁾ Зинданъ—колодецъ, въ которомъ держать преступниковъ. Клопы, вши, блоки и прочіе гады—обыкновенныя принадлежности зиндана. По-персидски «зинданъ» знач. вообще «карцеръ, тюрьма, темница».

²⁾ شمشادلپن—чирагъ.—J. A. Vullers въ своемъ словарѣ [II, pag. 463] говоритъ, что по-персидски «шимшадъ» знач. «дерево прямое, высокое» съ густыми и плотными листьями, а по J. Будаюу [I, стр. 672]—напр.: букъ, пальма, отсюда: станъ красавицы.

³⁾ Шербетъ—напитокъ изъ виноградного сока; у персовъ, по словамъ J. A. Vullers'a [II, pag. 421] «шербетъ» приготавливается также изъ сахара, меду и сиропа.

⁴⁾ Учакъ: 1, Собственно треножникъ, по B. B. Radloogu [I, стр. 1134]. изъ ўч (3) и аjak (нога). 2, мѣсто въ сакль, где разводятъ огонь, очагъ.

Малые ребята взрослымъ дѣвицамъ съ нѣжною насмѣшкою, ударяя жгутомъ, говорятъ стихи:

15. Скушали-бы вы мою маленькую дыню¹⁾, если бы я преподнесъ ее, нарѣзавши.
Тѣхъ, которые сидятъ въ переднемъ углу, считаете большими, а меня маленькимъ;
(Но) если начнемъ играть, я заставлю васъ плачать;
Когда попадете подъ меня—закричите мнѣ: „Отець родной!“

Дѣвицы, ударяя жгутомъ:

16. Смотри, садовникъ, за садомъ, чтобы народъ не разобралъ яблоковъ,
И чтобы добрые люди, прійдя въ садъ, не остались безъ цвѣтовъ;
Если хочешь срывать цвѣты, сривай получше,
чтобы на стебляхъ не оставались бутоны,
Если хочешь цѣловать возлюбленную, цѣлуй по-
крѣпче, чтобы не жалѣть потомъ.

Парни, ударяя жгутомъ:

17. Сожгли вы (меня) и превратили въ золу,
Любовью своею превратили меня въ соловья;
Сладкими своими словами
Сдѣлали меня вѣчнымъ²⁾ (до смерти) своимъ рабомъ.

Дѣвицы, ударяя парней жгутомъ:

18. Зачѣмъ ты надѣлъ бѣлый свой тонъ³⁾, когда

¹⁾ чилликъ—скороспѣлая дыня (гандалекъ). R. B. Shaw въ своемъ словарѣ (II, pag. 220) говоритъ, что **چیلکی** «чилкі» есть разновидность сладкой дыни.

²⁾ Тонъ—собственно шуба, но тономъ называютъ и кѣфтанъ изъ догои матеріи, особенно съ вышивками. R. B. Shaw въ своемъ словарѣ

у тебя многоодѣтная немча ¹⁾;
Зачѣмъ ты подошелъ къ намъ, когда у тебя есть
возлюбленная, подобная бутону?

Парни, ударяя жгутомъ дѣвицы:

19. Принесъ я кораллы и бриллианты, чтобы по-
любили меня дѣвицы,
Истинно я полюбиль тебя, въ надеждѣ на милость;
Сами вы—милостивы, слова ваши слаше сахару,
Вы—царицы мои, можете простить мнѣ мои грѣхи.

Дѣвицы, ударяя жгутомъ парней:

20. Въ саду поспѣлъ миндаль,
Въ домѣ остановился гость;
Нѣть у меня дѣла до гостя;
Я отдала сердце тебѣ.

Парни: 21. Новый мѣсяцъ поднялся на крѣпость,
Полы моего платья наполняются слезами;
Если пойдетъ возлюбленная моя къ тому мѣсяцу,
Надѣнеть на голову вѣнецъ, похожій на цвѣты
(т. е. достигнетъ цѣли).

Дѣвицы: 22. Пройду я мимо дверей твоихъ, чтобы со-
бирать цвѣты заранѣ ²⁾;
Цвѣты заранѣ лишь предлогъ, а цѣль—чтобы уви-
дѣть лунообразное лицо твое;

[II, pag. 81] неправильно транскрибируетъ это слово *tún* «тунъ» и перево-
дитъ его: «платье изъ телячьей шкуры, обычное верхнее одѣяніе въ Сред-
ней Азии».

¹⁾ *Nemcha*—короткое по колѣно, платье изъ красной матеріи. *J. A. Vullers* въ своемъ словарѣ [II, pag. 1395] говоритъ, что по-персидски *نمنه*—
знач. «короткое платье»

²⁾ *Zaranza*—шафранъ.

И, увида лунообразное лицо твое, поцѣловать тебя
въ губы,
И чтобы тѣмъ сразу заполнить (воспламенить) тебя,
такого молодца.

Парни: 23. Думая о васъ, прохожу ночи до утра,
Проводя ночи безъ сна, стенаю какъ больной;
Отъ вечерней до утренней зари не сплю по ночамъ
И корчуясь, какъ (*масальникъ*) волосъ, попавшій въ
огонь, по ночамъ.

Дѣвицы: 24. Есть-ли польза отъ возлюбленной, чтобы
(изъ-за нея) по ночамъ считать звѣзды (т. е. не спать)?
По ночамъ нѣть сна, днемъ горе по возлюбленной;
Присланное милымъ яблочко пахнетъ, какъ райханъ¹⁾.
Сдѣлала-бы себѣ сурьму²⁾ изъ земли со слѣдовъ
его, если-бы нашла ихъ на улицѣ.

Парни: 25. Дѣвка играетъ съ парнемъ, подбивая другъ
друга жгутомъ,
Соединимся сердцемъ, давая деньги, сыграемъ свадьбу;
Если отецъ женитъ меня на такомъ бутонѣ, какъ вы,
Игралъ бы съ тобою, войдя въ комнату и заперевъ
двери.

Дѣвицы: 26. Эй, милый, приди завтра, приди завтра
рано утромъ,
Я лягу на террасѣ, зайди въ яблоневый садъ;

¹⁾ Райханъ—базиликъ, пахучая трава.—R. Dogn въ своемъ словарѣ (I, page 567) говоритъ, что мусульмане съ растенiemъ «райханъ» (origanum) сравниваютъ бородку, растущую на щекахъ.

²⁾ Сурьма—черная краска, которой сартянки и таранчинки обводятъ глаза. A. C. Barbier de Meynard въ своемъ словарѣ (II, page 108) говоритъ что «сурьма» есть порошокъ антимонія, смѣшанного съ чернильнымъ орѣшкомъ: восточные женщины проводятъ имъ по бровямъ и рѣсницамъ иголкой.

Въ яблоневомъ саду есть пожелѣвшая вѣтвь,
Съ правой стороны у меня—огонь, съ лѣвой—стра-
стное желанье видѣть тебя.
Въ ожиданіи исполненія моего страстнаго желанія
истощилось мое терпѣніе,
Я устала, какъ муха—душа¹⁾ и нѣтъ силы летать;
Эхъ, быль-бы человѣкъ муха—душа и могъ-бы
летать, распустивши крылья!
Скажи-же мнѣ правдивое слово, я уйду, потерявъ
надежду.

Парни: 27. Строенъ твой ростъ, подобенъ тополю,
Чистота глазъ твоихъ какъ зреілый виноградъ.
У зреілого винограда есть разные соки,
А у меня, бѣднаго, кто есть, кромѣ васъ (тебя)?

Дѣвицы: 28. Изъ тальника я выбрала тебя, мой таль
(гибкій)!
Изъ цвѣтника выбрала я тебя мой георгинъ (?)
желтый!
Всѣ люди спрашиваютъ меня: „гдѣ ты нашла его?“
Я вымолила его у Бога моего и выплакала его.

Парни: 29. На саклѣ двѣ горлицы²⁾ влюютъ майсу^{3).}

¹⁾ Мусульмане, напр. сарты, таранчи и киргизы, представляютъ себѣ душу въ видѣ мухи, которая при смерти человѣка вылетаетъ изъ его рта. Муха эта очень слаба.

²⁾ Фахтякъ—горлица, родъ дикаго голубя.—J. A. Vullers въ своемъ словарѣ (II, pag. 630) говоритъ, что **فَاخْتَنَة** есть уменьшительное араб—персид. слова **فَاخْتَنَة** означающаго: «дикій голубь съ кольцомъ на шеѣ», а R. B. Shaw (II, pag. 210) говоритъ, что **فَاخْتَنَة** pâkhtaq есть қашгарскій вя-хиръ, называемый по-латыни turtur stoliczkae.

³⁾ Майса—ячменная зелень, ростки; ячмень кладутъ въ чашку, гдѣ и прорастаетъ зелень. Дѣвушки подносятъ майсу въ новый годъ любимому человѣку.

Сама бѣла, душа (сердце) черна, играютъ глаза (ея);
Досадила-же ты мнѣ—сама бѣла, душа черная!
Не забудь-что ты сдѣлала мнѣ, а я отплачу тебѣ.

Дѣвицы: 30. Чистая вода здѣсь; а вы идете (въ другое
место) пить мутную воду,
Не умремъ, такъ увидимъ вашу избранную подругу;
Хороша-же ваша возлюбленная:
Она, оказывается, такого сорта человѣкъ, что не
годится и подавать намъ воды (для омовенія).

Парни: 31. Надѣла бѣленъкое платье, да смотри, чтобы
не запѣшили бѣлье колючки.
Влюбимтесь другъ въ друга, да чтобы не замѣчалъ
народъ!
Пусть замѣтить и народъ, но чтобы обѣщаніе было
исполнено,
Пусть не будегъ мусульманинъ тотъ, кто (изъ насъ)
не сдержитъ слова

Дѣвицы: 32. Здѣсь встрѣтила молодца съ лицомъ какъ
полный мѣсяцъ (*табанъ*),
Два глаза его стоятъ столько, сколько всѣ 7 ча-
стей ¹⁾ свѣта;
Ростъ его походитъ на свѣтильникъ; лицо его чистое,
Слова его слаше—сахару.

Парни: 33. Развъ только увидѣвъ лицо твое, пери ²⁾, я
еще желаю видѣть;

¹⁾ По мусульманской географіи частей свѣта 7 (эклипти). Объ арабско-греческихъ климатахъ смотрите статью Н. Н. Пантусова «Фергана, по запискамъ султана Бабура» въ VI томѣ «Записокъ И. Рус. Геогр. Общ. по отдѣленію этнографіи» (СПБ. 1884).

Пери—получеловѣкъ, полу-ангелъ, обладающій сверхъ-естественнymi качествами.

Алчу увидѣть еще разъ твою косу (*сумбуль*) огнедвѣтную;
Если увижу тебя въ третій разъ, то родинка твоего
лица запечатлѣется пятномъ въ сердцѣ моемъ,
А при четвертомъ свиданіи будетъ на готовѣ мой
кинжалъ (половой органъ).

Дѣвицы: 34. Лицо твое, какъ нераспустившійся цвѣтокъ,
ростъ, какъ „сарваи“ ¹⁾ Хирамана ²⁾,
Сладость языка твоего, какъ вкусъ живой воды
(меньгю-су);
Сдѣлавъ изъ бровей лукъ и изъ рѣсицъ стрѣлу,
ты выстрѣлилъ въ сердце мое,
И меня любовь (твоя) жжетъ, какъ бабочку вечер-
няя свѣча.

Парни: 35. Выйдя изъ дома, какъ красный цвѣтокъ,—
вы обожгли меня,
Надѣвші кафтанъ изъ товара ³⁾ вы юбетничали
со мною и умертвили меня;
Ты, украшая волосы *джалой* ⁴⁾, бросила меня въ
адъ любви,
На свѣтъ я не видаль такой стройной дѣвицы,
какъ вы.

¹⁾ Сарваи—особое дерево (вѣроятно, кипарисъ). ²⁾ Хираманъ—название мѣстности. J. A. Vullers въ своемъ словарѣ (II, pag. 289) замѣчаетъ, что персидское выражение سرخ‌امانъ сарьу-и хирдмунъ метафорически знач. «возвлюбленная прекрасного вида и стана».

³⁾ Товара—китайская шелковая матерія.

⁴⁾ Джала—кисть, которую носятъ на концѣ волосъ женщины, чтобы удлинить косу; дѣлается изъ чернаго шолка. У монголовъ **жэлээн** «дзала» знач. «кисть на шапкѣ или шишакѣ», см. словарь О. М. Ковалевскаго (III, стр. 2280).

Дъвицы: 36. Какъ распустившіеся піоны въ горахъ,
краснѣеть лицо ваше,
Блуждаютъ глаза, какъ у пьяного отъ вина;
Вы тянете меня (къ себѣ), зацѣпивъ за сердце
струною любви,
Жжете меня огнемъ любви, а сами притворяетесь
ничего не знающими.

Парни: 37. Подходитъ дѣвица, какъ ангель смерти за
душой,
Однимъ взглядомъ роняетъ огонь въ сердце юноши
она;
Если-бы дѣвицамъ понадобились деньги, то отдалъ бы
Но онъ вырываются мою душу, говоря, что имъ
деньги не нужны

Дъвицы: 38. Чтобы бить молодца жгутомъ, я свила,
свою фула (вушакъ),
Увидѣвъ разъ только лунообразное лицо твое, я
лишилась разсудка;
Какъ бабочка у огня, горю я твоимъ огнемъ,
Кипитъ мое сердце, какъ (вода) въ казанѣ, кипитъ
и переполняетъ.

Парни: 39. Я готовъ пожертвовать душу за лунообраз-
ное лицо ваше,
За сладкія слова ваши я готовъ отдать свою душу,
весь міръ;
Если вы, моя милая, успокойте мое сердце, я от-
далъ-бы тебѣ все, если бы у меня было 1000 душъ.

Дъвицы: 40. Красный кафтанъ вашъ хорошо идетъ къ
вамъ.
Бьете (насъ) футою и такъ присильно смотрите
на насъ;

Какая польза (эссыы) отъ пустаго взгляда?
Дайте дѣвкѣ подарокъ, если душа ваша лежить
къ ней.

Парни: 41. Красный кафтанъ нашъ жжетъ дѣвокъ;
Угостимъ васъ, зарѣзавъ барана;
Если удостоите вы, душа, нашъ домъ своимъ при-
ходомъ,
То обрадуйте насъ (меня), давши хотя разъ....

Дѣвки: 42. Съ умиленіемъ смотрите (тельмуря) на дѣ-
вокъ вы, мой Бозъ-Джигитъ¹!),
Идете такъ скоро за дѣвкой, Бозъ-Джигитъ;
Поиграемте наединѣ (хали), пока нѣтъ народа,
Тогда вы узнаете насъ (меня), мой Бозъ-Джигитъ.

Парни: 43. Мы веселимъ дѣвокъ, побивая ихъ футою,
Заставляемъ говорить дѣвокъ, угостиивъ ихъ ашашей;
Устроивъ дѣвкамъ всякаго рода игры,
Заставимъ ихъ поцѣловать насъ, по собственной
волѣ.

¹⁾ Бозъ-Джигитъ — герой тюркской поэмы, подъ заглавиемъ «Бозъ-Джигитъ»; «Кыссы — и Бозъ-Джигитъ» (повѣсть о Бозъ-Джигитѣ) издана въ послѣдній разъ въ Казани въ 1896 г. (Типогр. Университета, 59 стр. 16 д. л.) Шемсуддиномъ Хусиновымъ, въ количествѣ 10000 экземпл. Издавалась эта повѣсть нѣсколько разъ. Эта поэма — книжного происхожденія, особенно распространена среди кавказъ — киргизовъ. Говорятъ, что она впервые была напечатана въ 1842-мъ году отъ Р. Хр. Полностью въ русской транскрипціи она издана впервые В. В. Радловымъ, въ III ч. «Образцовъ народной литературы тюркскихъ племенъ» (СПБ. 1870) на страницахъ 336—443 и въ нѣмецкомъ переводѣ (СПБ. 1870) на страницахъ 408—518.

Бу бापта кіз үуаллар жігітләр мәмліс кіліп, бір бірігә шұта селіп бір бірінің көңліні хош кілмақ-үчүн шірін сөзләр-бірлән бір бірігә айткан байтлері.

Жігітләрнің кізларға айткан байтлері:

1. Ай жыслепі, гүл ләплемері, үүнча,
 Үүнча гүл-імдес ечілмағунча;
 Болмай-дур кішінің мурәді ҳасіл,
 Көңлідегі жәрі болмағунча.

Кізларнің жігітләргә айткан шірін байтлері:

2. Там бешіда олтуурлар шохі бойлук шул жігіт,
 Алма бәрсәм ірімай-дур бар бојі алтун жігіт;
 Бар бојі алтун жігітнің сүреті сұлтанча бар,
 Ай жызға хал түшүп-тур жеңі үзгән гүлчә бар.

Жігітләр кізларға шұта селіп айткан шірін сөзлеңі:

3. Ай—бірлә шәмс' олтуурур вәл жакесіңа,
 Көлдін еліп жүзіні жүді сү жакесіңа;
 Ай дәп алғанін тутсам, кізінің аччіңі қалып,
 Коямас-му чібін шірні шәкәр аресіңа?

Кізлар жігітләргә шұта селіп бу байтні айта-дур:

4. Тішің жұмчұ сіпәткің ак тұра-дур,
 Лебіңнің татліңі тілні жара-дур;
 Кешің кәзі болуп, жүртні сурай-дур,

Көзүң ойнап-туруп, ғанні ала-дур.

Jiritlāp кізларға айткан татліс сөз, шірін байтлері:

5. Сені häp күндә мің көргүм калā-дур,
Күчекімдә еліп сүйгүм калā-дур;
Сенің-бірлән мұдам жүргүм калā-дур,
Маңа бір бакмасаң өлгүм калā-дур.

Кізларнің жігітләргә айткан шірін сөслері:

6. Сүй мені, ғанім, мән сеніңкі болай,
Бузма көңлүні, нігәрім, өлгүнчә қулуң болай;
Баңда чөгән саржеріп-тур, жәр сарғатті мені,
Озі отлук, қозі чоңдук, зәр жідлатті мені.

* *

Зәр-зәр жідлай-дур дәп, айтіңлар жарімдә мені,
Үчкүсүз отларні салді хаста ғанімдә мені;
Хаста ғанім сакајар-му бу дары дармән-білә?
Ісі әшік айрілур-му әкібат армән-білә?

Jiritlärniң кізларға пута селіп айткан татліс шірін.
сөслері:

7. Тар көчедін қікті жарім, зұлпіні толап,
Аста аста салам кілур көңлүні улаш;
Біздін бәттәр әшік ікән: олтурур жідлан,
Жідламаң дәп бәзлап-койдум, әлкіні ушлап.

* *

Жідлама, кіз! жідлама, кіз! таңла калўр-міз,
Ісі пута, жұмчұ марған алғач калўр-міз;
Ісі кута жұмчұ марған тојуңдә турсун,
Ісі қайдіп бір сүйгенім көңлүндә турсун!

Кізларнің жігітләргә айтқан шірін татліс сөзлері:

8. Мұнда келіп анāр сінәт жігітні көрдүм,
Бір бекібāн ікінчідә өңдүл алдурдум;
Кайсі бағнің гүлі сіз дәп, етіңіз сурдум,
Отуңізға чід'-алмаін қан жіблаң-жүрдүм.

Жігітләрнің кізларға айтқан шірін сөзлері:

9. Гүл терідім көрсәләр, үсмә терідім көрсәләр,
Бір сікім үсмә бәрәй, бойнум күчаңлан сүйсәләр.

Кізлар жігітләргә пута селіп шірін сөз-біплә байт айткені:

10. Ешік ечіп төргә бактім: бір ай олтуур,
- Кашлері кійдән kaläm-дәк, көзлері наң олтуур;
- Сачлері бәлгә түшүп-тур, бәллеңі бір кіл jok,
- Мәйліміз сізгә түшүп-тур, өзгәләр бір пулча jok.

Жігітләр кізларға пута селіп шірін сөзләр-біплә байт айткені:

11. Алтундін ерің кара кешім ойнай-дур,
- Зәлім кара көз мені мудам кійнай-дур;
- Кіјін кійваңелі қараңды зіндән жахші,
- Ойнашкеңі hәм бәз-білә бүстән жахші.

Кізлар жігітләргә пута селіп шірін сөзләр-біплән байт айткені:

12. Там бешіда олтуруп-сіз, кадді шімшәтлің жігіт,
- Аңзідін шәрбәт aka-дур, шәрбеті татлің жігіт;
- Lәнлеңінің ғүнчесідін бір гүліні үзмелім,
- Сізгә бу өңдүм түшүп-тур, үмідімні үзмелім.

Жаш жігітләр кізларға, шірін сөзләрні кіліп, пута салғені:

13. Пәкә пәкә алма шәхі бойлашкеңі жахші,
- Сіз hәм кічік, мән hәм кічік, ойнашкеңі жахші.

Чоң кізлар, кічік юш жігітләрні өзігә хәл қормай, пута селіп, тәнә кіліп, айткан байтлері:

14. Учебім беші ойман, бұркүңіз кіжік коймаң;
Мән сізінің хеліңіз імас, хеліңізіні теміп ойнаң.

Кічік жігітләр тоң кізінің тәнә мәләмәт кіліп, пута селіп, айткан байтләр:

15. Кічіккінә чілгамні шічіп бәрсәм жәр-сіз,
Төрдегіні тоң дәп, мені кічік дәр-сіз;
Ойнашканда ікіміз, жігілатур-мән сізіні,
Астінімдә басқанда ақам дәр-сіз бізни.

Кізлар жігітләргә пута селіп, шірін сөзләр-бірлән айткан байті:

16. Бағбান бакка караң, алмаңні хаклар алмасун,
Бакка кіргән жаңшілар гүлні кіс'-алмай қалмасун;
Гүлні кіссәң, таза кіс, бәргідә ғүнча қалмасун,
Жарні сүйсәң, таза сүй, ічіндә армән қалмасун.

Жігітләр кізларға пута селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткені:

17. Койдұрұп, вұл кілдіңіз,
Ішкіңда булбул кілдіңіз;
Бу сенің шірін сөзүңгә
Олғұчә күл кілдіңіз.

Кізлар жігітләргә пута селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткені:

18. Ак тонуңіңін вәгә кейдің,
Намча гүлнәрің түруп?
Женімізга нама кәлдің,
Ғүнча-дәк жарің түруп?

Жігітләр кізларға пута селіп шірін сөз-бірлән байт айткені:

19. Ләл һәм марғанні алдім,

Кізлар көңлі болғай-му дәп;
Рәс көңлүм сізгә бәрдім,
Міхрібан ғолғай-му дәп;
Міхрібан-дур өзлеңі,
Шірін шақар-дәк сөзлеңі;
Нәм гүнәһімдің отарға
Падаша-дур өзлеңі

Кізлар жігітләргә пута селіп, шірін сөз-бірлән байт айткені:

20. Баңда бадам пішіп-тур,
Ойға міhmān тұшұп-тур;
Міhmān-бірлә iшім jok,
Сізгә мәйлім тұшұп-тур.

Jiritlär kizlarça пута селіп, shirin soz-birlan bayt aytkeni:

21. Жеңі ай қікті сепілнің бешіңе,
Атегім толді көзүмнің жешіңе;
Ашік барса шул айнің кешіңе,
Гүл сіпәт тәң кәjäplär бешіңе.

Кізлар jiritlärge aytkan shirin tatliec sozlepi:

22. Ешігіңдің мән отар-мән, гүл зараза тәрpreli;
Гүл зараза-дур баһанә, ай жұзұңні көрpreli.
Ай жұзұң көргән заманда, läsleriprge сүйгeli;
Cislär-dæk чандан жігітні бір жолі көйдүрpreli.

Jiritlär kizlarça пута селіп, shirin sozläp-birlän aytkan baytlerip:

23. Сізni жат айлап, таң atkuncha jürýr-mäя kächälär ;
Ухламай, aęrik кiши-дәк, aępränýr-mäя kächälär.
Ахшамідің субукка, уйзак турур-мән kächälär;
Отка тұшқан кiл мäcälliç, toljanur-mäя kächälär.

Кізлар жігітләргә пұта селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткені:

24. Кәчесі жүлдүз санап, һің бар-му жарнің пайдесі?

Кәчесі болса, уйку јок, күндүздә жарнің қайғусі.

* *

Гұл-і райхан-дақ пурар жарім әбәргән алмесі;
Чұн тепілса, сұрмә кілсам қоңада баскан ізі.

Jiritlär kіzларда пұта селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткеві:

25. Кіз-бірлән жігіт, пұта селіп, ойнашелі,

Көңүл елішіп, акча беріп, тойлашелі;

Сіз-дақ құнчени атам еліп бәрсә маңа,

Хұпраға кіріп ешік такаң ойнашелі.

Кізлар жігітләргә пұта селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткені:

26. Ай жарім, таңла келиң,

Таңла таң атқанда келиң;

Өзүм айуәвда жатар-мән,

Алмелің бакка келиң.

* *

Алмелің бағынің іңдә саржеріп-тур бір путак;

Оң женімда от көjә-дур, сол женімда іштіjәк.

Іштіjәкка бака бака, һің мағалім қалмеді;

Рұ чібін-дақ саржеріп, учарқа hälіm қалмеді.

Рұ чібін болса кіші, учса, канетіні сузуң;

Раc сөзүңні маңа кілділ, мән қатай, үміт үзүп.

Jiritlär kіzларда пұта селіп, шірін сөз-бірлән байт айткені:

27. Бояуңізниң түзлүгіні

Зібә тәрәккә охшатаң;

Көзүңізвің сұзүгіні
Ұзұнға охшатай.

* *

Нәй ұзұмнің наңа тұрлұқ сүйі бар;
Мән пекірнің сіздің өзгә кімі бар?

Кізлар жігітләргә пута селіп, шіріп сөз бірлә байт айткені:

28. Тал ічідә таллап алдім тал қоғенім сені;
Гүл ічідә гүлләп алдім гүл-і сабадерім сені.
Барча адам айта-дур: кайдің алдің сән муні?
Худайға налаң әңләп, тіләб-алған-мән муні.

Жігітләп кізларға пута селіп, шіріп сөз-бірлә байт айткені:

29. Там бешіда ікі пахтәк майса чайнап тура-дур;
Озі ak, көңлі каренің көзі ойнап тура-дур.
Озі ak-(тур), көңлі кара, хөш hәм isә kілдің маңа;
Кілденің көңлүндә турсун, мән-му кілбай-мән саңа.

Кізлар жігітләргә пута селіп, шіріп сөзләр-бірлә байт айткені:

30. Сүнің сұзүгі мунда туруп, беріп ічәр-сіз лајіні;
Олмасақ біз hәм көрәр-міз, таллаб-алған жаріні.
Таллаб-алған жаріңіз hәм хөш-му обдам жар-ікән;
Алдімізда сү куј'-алмас сүреті адам-ікән.

Жігітләп кізларға пута селіп, шіріп сөз-бірлә айткан байт:

31. Akkina көңләк кејіп-сіз ак тікәлләп ілмәсүн;
Ікіміз ашік болелін, халқ-i әlәm туймасун.
Халқ-i әlәm туйса туйсун: үәдә жалған болмасун;
Үәдесігә турмаңаң аслі мусулман болмасун.

Кізлар жігітләргә пута селіп, шіріп сөз-бірлә байт айткеві:

32. Мунда бір жігітні көрдүм, мән-i табан-дур жүзі;

Жæттæ івлімнің бähäci-дур енің ікі өзі.
Каметі шимшатка охшай дур, чіреjі настарін;
Кант шækärdіn лазізрак тур, енің кілдән сөзі.

Jiritläp кізларға пута селіп, шірін сözlär-bipläн байт айткені:

33. Еір көрүп хäсрäттä қалдім сіз пері рухсаріні;
Ікі көрсәм дәп tilär-мән сүмбүл і гүлшаріні
Үч көрүшкәндә болур жүзүңдә халің ұанба дай;

Төрт көрүшкәндә салур-мән ҳаныері тајаріні.

Кізлар jigitlärgä пута селіп, шірін сözlär-biplä байт айткені:

34. Жүзүң гүл ғүнчесі-дәк, каметің сәрү-i хірәмән-дәк;
Tiliq татлізінің läzzetі-дур аб-и хайт-дәк.
Кешінің жаңа кіліп, кірпік окуң аттің жүргімгә;
Мені пәруанда дәк койдүрді ішкі шам-і шебістән-дәк.

Jigitläp кізларға жута селіп, шірін сözlär-biplä байт айткені:

35. Кізіл гүл-дәк болуп, өйдін чікіп,
Койдүрдіңіз бізни;
Taуар тоңні өкейіп, ғалың кіліп,
Өлгүрдіңіз бізни;
Цалә селіп сечіңдә, ішк дәміңдә еліндурдуң;
Ціханаңда көрмедім мән сіз сіпәтлік назуынің кізі.

Кізлар jigitlärgä пута селіп, шірін сözlär-biplä байт айткені:

36. Таңдеjі чоңлук ечілдән-дәк кізеріп(тур) жүзлеңі;
Май ічіп, мәст болған әдәм-дәк хұмәр жәп көзлеңі:
Ішк таріві жүргімгә селібән тарта-сіз;
Ішкіңізда койдүрүп білмәс болур-сіз өзлеңі.

Jigitläp кізларға пута селіп, шірін сözlär-bipläн байт айткені:

37. Ұан алғелі ұананда болубаң, келә-дур кіз;

Жігіт ділірә бір бекібāн, от сала-дур kіз;
Кізларға әғар акча қарға болса, бәрүр-міз;
Акча қарға ірмас дәп-кі үәнімні ала-дур kіз.

Кізлар jіgitlärgrä пута селіп, шірін сөзләр-бірлә байт айткені:

38. Пута салай жігіткә дәп, шутамні ішіп-мāн;
Ай жұзұңні бір көрүп, бу аклімдің шешіп-мāн.
Пәрүәнә-дәк отуңда уруп, өзіні көйдүрүп;
Jүрәк кайнар казан-дәк кайнар кайнар тешіп-мāн;

Jіgitlär kізларға пута селіп, шірін сөз-бірлә байт айткені:

39. Ай-дәк жұзұңізгә үәнні підә әйләр-мāн;
Шірін сөзүңізгә үәнні үіхәнім бәрә-мāн.
Көңілүмні менің хош әтсөңіз ай жарім,
Мің үән бар ісә, барчені сізгә бәрә-мāн.

Кізлар jіgitlärgrä пута селіп, шірін сөз-бірлә байт айткені:

40. Кізіл тонуңіз хош жарешіп-тур сізгә;
Путені селіп, тола караі-сіз бізгә.
Курук караған-бірлә acciон каткай-му?
Бір тұхнә берің, мәнніңіз болса кізға.

Jіgitlär kізларға пута селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткені:

41. Кізіл тонуміз көйдүрә-дур кізларні,
Кой өltүрүбāн, мінмāн әтәй сізларні;
Гәр lýтпі кіліш, қалсеңіз өйгә, ай үән,
Бір бोса беріп, шат етің бізләрні.

Кізлар jіgitlärgrä пута селіп, шірін сөзләр-бірлән байт айткені:

42. Кізларға бекіп, tälмірә-сіз, Боз Jіgitіm,
Kiz arkecіdіn тіз қалә-сіз, Боз Jiritіm;

Хаквің јокіда хâлі тепіп ойнашемі,
У ұ ұктіда бізні билә-сіз, Боз Jігітім.

Jiritláp kіzlарға пута селіп, шірін cözláp-biplä байт
-айткені:

43. Еіз, пута селіп, ойната-міз кіzlарні,
häm, наша беріп, cözlätä-міз кіzlарні.
háp kіsmi оjулларні kіlіп kіzlарға,
Öз mälli-biplä сүйдүрғр-міз кіzlарні.

— ٤ —

﴿ قىزلار يكىت لاركا فوتا سالىب شېرىن سوزلاربىلان بىت اينقانى ﴾

٢ ع قىزلارغە باقىب تلمور وسىز بوز يكىتىم
قىز آرقا سىدىن نيز كىلاسىز بوز يكىتىم
خلفىنىك يوقىدە خالى تغىب اويناشالى
اول وقتىدا بىزنى بىلاسىز بوز يكىتىم

﴿ يكىت لار قىزلارغە فوتا سالىب شېرىن سوزلار بىلە بىت اينقانى ﴾

٣ ع بىز فوتا سالىب اويناتامىز قىزلارف
هم نشه بىرىپ سوزلاتامىز قىزلارنى
هر قسمى اوپيون لارنى قىلىپ قىزلارغە
اوزمىلى بله سويدورورمىز قىز لارنى

﴿ قیزلار یکیت لار کا شیرین سوزلار برهه بیت ایتفاقی ﴾

٣٨ فو ناسالای یکیت کا دهیب فوتانی ایشیب من
آی یوزونکنی برکوروب بوعقلیدین شاشیب من
فر و آن دک او تو نگهه اوروب او زنی کو بپوروب
پورک ذاینار قزاندک قاینار ذاینار تاشیب من

﴿ یکیت لار قیزلار غه فو ناسالیب شیرین سوز برهه بیت ایتفاقی ﴾

٣٩ آپرک یوزونکیز کا جانی فدا ایلار من
شیرین سوزونکیز کا جانی جهانیم برین
کونکلوفن منینک خوش انسانکیز ای پاریم
مینک جار بار ایسه بار چهف سیز کا برین

﴿ قیزلار یکیت لار کا فو ناسالیب شیرین سوز برهه بیت ایتفاقی ﴾

٤٠ قیز یل تونونکیز خوش یارا شیب دور سیز کا
فو نانی سالیب تولا فارای سیز بز کا
قروق ذار اغان برهه اسیغی فاتقايمو
بر تحفه برینک میلنکیز بر لسه قیز غه

﴿ یکیت لار قیزلار غه فو ناسالیب شیرین سوزلار برهان بیت ایتفاقی ﴾

٤١ قیز یل تونو میز کو بدور ادور قیزلار فنی
قوی اول تور و بان مهمان اینای سیز لار فنی
کر لطف قیلب بکلسانکیز او بکا ای جان
بر بو سه بیر یب شاد اینینک بزلار فنی

﴿ قىزلار يكىت لاركا فو ناسالىب شير بن سوزلار بىرلە بىت ايتقانى ﴾

ع ۳ يوزوناك كل غونچە سيداڭقا ماتىنىڭ سزوھەنر اماندەك
تلىنىڭ تاتلىغۇنىنىڭ لىقى دور اب حىاتاندەك
قاشىنىڭنى ياغىلىپ كېرىفيك او قۇنىڭ آتىنىڭ يورە كېمىغە
دىنى فروانەدەك كو يدوردى عشق شمعى شېسى ئاندەك

﴿ يكىت لار قىز لار غە فو ناسالىب شير بن سوز بىرلە بىت ايتقانى ﴾

۵ قىزىل كل دەك بولوب اوى دىن چېيىپ كو يدوردىن كىز بىزنى
نوار نونف كېيىپ جلوه فلىپ او لىتوردىن كىز بىزنى
جلسا لىب ساچىنىڭھە عشق داھىغە ئىنلىور دونك
جهاندا كورمدىم من سىز صفت اىيك نازنىن قىزنى

﴿ قىزلار يكىت لاركا فو ناسالىب شير بن سوزلار بىرلە بىت ايتقانى ﴾

٦ ناغدا كى چوغلوق آچىلغاندەك قىزار يېز زلارى
مى اىچىپ مست بولغان آدم دەك خەمار يېز كوزلارى
عشق تارىنى يورە كەمغە سالىبان تارناسىز
عشقىنىكىزدا كو يدور ووب بىلماس بولور سىز اوزلارى

﴿ يكىت لار قىز لار غە فو ناسالىب شير بن سوزلار بىرلان بىت ايتقانى ﴾

٣٧ جان آلغالى جانانە بولو بان كېلادور قىز
يكتىت دلىغە بىر باقىيان اوت سالادور قىز
قىزلار غە اكرا آقە كىرك بولسە بىر ورمىز
آقە كىرك اىرماس دېب كەجانىمۇ آلا دور قىز

﴿ قىزلار يكىت لاركا فوتاسالىب شيرين سوز لار بىرلە بيت ايتقانى ﴾

٣٠ سونىنىڭ سوز دىكى موندانوروب بارىپ اىچارسىز لاپىنى
اولماساڭ بىز هم كورارمىز تالاب الغان يارىنى
تالاب آلغان يارىنى كىز هم خوشمو اويدان يار اىكان
آلىدىمىزدا سو قويالماس صورنى ادم اىكان

﴿ يكىت لار قىزلارغە فوتاسالىب شيرين سوز بىرلە بيت ايتقانى ﴾

٣١ آف غىنە كونكىلە كىبىسبىز آف تىكىن لار اىلماسون
ايکىمىز ئاشق بولائىن خلق عالم تويماسون
خلق عالم تويسە تويسۇن وعدە بالغان بولماسون
وعدە سىكا تورمغان اصل مسلمان بولماسون

﴿ قىزلار يكىت لاركا فوتاسالىب شيرين سوز بىرلە بيت ايتقانى ﴾

٣٢ موندا بىر يكىتنى كوردوم ماھ تاباندور يوزى
يته اقلىم نىنىڭ بها سىدور انىنىڭ ايکى كوزى
قامتى شىشاداغە اوخشاپ دور چراپى نصرىن
قىد شىكردىن لىذىن راپ دور انىنىڭ قىلغان سوزى

﴿ يكىت لار قىزلارغە فوتاسالىب شيرين سوز لار بىرلە بيت ايتقانى ﴾

٣٣ بىر كوروب حسرتىدە فالدىم سىز پىرى رخسارىنى
ايکى كورىم دىپ تىلارمن سېنلىك كلىنارىنى
اوج كوروش كاۋاندە بولور يوزونكىداخالىنىڭ جانغە داغ
نورت كورشكاندە سالورمن خەجىرى طىيارىنى

ایشتیاقه بافا بافا هیچ مجالیم فالمندی
روچبین دکسارغار بب اوچارگه حالمدی
روچبین بولسه کشی اوچساخانی سوزوب
راست سوزونکنی منکا قبلغیل من کنای امید او زوب

﴿ یکیت لار قیزلار غه فوتاسالیب شیرین سوز برلان بیت اینقانی ﴾

۲۷ بو بونکیز نینک تورلو کینی زیبا ترک کا او خشاتای
کو زونکیز نینک سوزو کینی ن او زومکا او خشاتای
ن او زوم نینک نچه تورلو ک سوی بار
من فقیر نینک سبز دین او زکا شمی بار

﴿ قیزلار یکیت لار کا فوتاسالیب شیرین سوز برله بیت اینقانی ﴾

۲۸ نال ایچیده نالاب آلدیم نال چوکانیم سنی
کل ایچیده کوللب آلدیم کلی صبدہ ریم سنی
بارچه ادم اینادر که فایدین آلدینک سن مونی
خدایغه ناله ایلاب نیلب آلغان من مونی

﴿ یکیت لار قیزلار غه فوتاسالیب شیرین سوز برله بیت اینقانی ﴾

۲۹ نام باشیدا ایکی فاختنک مايسه چایناب تور اور
او زی آف کونکلی فرایننک کوزی او بیناب تور ادور
او زی آف کونکلی فراخوش هم ایزا قیلدینک منکا
قیلغانینک کونکلونکل اتور سون منو قیلغایمن سنکا

﴿ بکیت لار قیز لار غه فوتا سالیب شیرین سوز لار برا لان اینقان بیت لاری ﴾

﴿ ۲۳ سیزف یادا بلار - تانک آنچوچه بورورمن کچه لار
او خلامای آغريف کشیدا کینکر انورمن بچه لار
آخشمیدین صبح کا اویغاف ترور من کچه لار
او ته توشكان قبل مثلىك تولغانورمن کچه لار

﴿ قیزلار بکیت لار کا فوتا سالیب شیرین سوز لار برا لان بیت اینقان ﴾

﴿ ۲۴ کچه سی يولدو زساناب هېچ بارمو يار نینك فایدا سی
کچه سی بولسە او يفو يوق كوندو زده يار نینك قایغوسى
كل ریحاندك پورار ياريم ایبار کان آلمەسى
جون تیلسا سرمە قیلسام کوچه دا باشقان ابرى

﴿ بکیت لار قیز لار غه فوتا سالیب شیرین سوز برا لە بیت اینقان ﴾

﴿ ۲۵ قیز برا لە بکیت فوتا سالیب اویناشالى
كونكل آلا شب آنچه بربىپ توپلاشالى
سیزدك غونچەنى آنام الیب برسە منا
ھجرا فە كریب ایشىك تىتاب اویناشالى

﴿ قیزلار بکیت لار کا فوتا سالیب شیرین سوز برا لە بیت اینقان ﴾

﴿ ۲۶ آى ياريم نانكلا كلينك تانكلا تانک آتقاندا كلينك
اوزوم حیواندا ياتارمن آلمالىغ باغقه كلينك
آلمالىغ باغ نينك ایچىدە سارغارىبب دور بىر فوتا
اونك يانىمدا اوت كوياد، رسول يانىمدا اشتىاق

﴿ بکیت لار قیز لار غه فوتا سالیب شیرین سوز برلان بیت آینقان ﴾

۱۹ لعل هم مر جان آلدیم قیز لار کونکلی بولغايمو دیب
راست کونکلوم سیز کا بیدیم مهر بان بولغايمو دیب
مور باندور او ز لاری شیرین شکر دک سوز لاری
هم ڪناهیم دین او نار کا پادشاه دور او ز لاری

﴿ قیز لار بکیت لار کا فوتا سالیب شیرین سوز برلان بیت آینقان ﴾

۲۰ با غدا بادام فیشیب دور
اویکا مهمان تو شیب دور
مهمان بره ایشیم یوف
سیز کا مبلیم تو شیب دور

﴿ بکیت لار قیز لار غه فوتا سالیب شیرین سوز برله بیت آینقان ﴾

۲۱ بنکی آی چقنى سغیل بنیک باشیغه
اینا کیم تولدی کوزوم بنیک باشیغه
عاشق بارسا شول آی نینک فاشیغه
کل صفت تاج ڪیار لار باشیغه

﴿ قیز لار بکیت لار کا آینقان شیرین تانلیغ سوز لاری ﴾

۲۲ ایشیکینک دین من او نار من کل زار انکرا تر کالی
کل زار انکرا دور بهانه آی بوزونکنی کور کالی
آی بوزونک کور کار زماند الب لارین کنگه سویکالی
سیز له دیک چند ان بکیت نی بر یولی کو بدور کالی

﴿ كچىك يكىت لار چونك قىزنى طعنه ملامت قىلىپ فوتا سالىب
ايتقان بيت لارى ﴾

١٥ كچىك كىنە چىلکمۇ نېجىپ رىسىز دېرىسىز
تۇردىكىنى چونك دېبەنى كچىك دېرىسىز
اوينا شقاندا اىكى مىز يغلا تورمن صېزنى
استانىمۇ باسقاندا آكام دېرىسىز بىزنى

﴿ قىزلار يكىت لاركا فوتا سالىب شېرىن سوزلار بىلان ايتقان بىنى ﴾

١٦ باغان باغىھە قرانك آلمانكى خىلق لار آلاماسون
باغان كېركان بېخشى لار كلىنى قىسامالماي قالماسون
كلۇ قىسانك تازا قىس بىركىدە غۇچە قالماسون
يارنى سۇ يسانك تازا سوئى اېچىنگىدە آرمان قالماسون

﴿ يكىت لار قىزلار غە فوتا سالىب شېرىن سوزلار بىلان بيت ايتقان ﴾

١٧ كۈيدۈرۈپ ڪۈل قىلدىن كېز
عشقىنگىدا بىللىپ قىلدىن كېز
بو سەنینك شېرىن سوز ونگە
اواسكۇچە قىل قىلدىن كېز

﴿ قىزلار يكىت لاركا فوتا سالىب شېرىن سوز بىلان بيت آيتقان ﴾

١٨ آق تۇنۇنكىنى كېدىن كېنەچە كىنارىنىڭ تۇرۇپ
يانىمىز غە نىمە كىلدىن كەنەچە دېك يارىنىڭ تۇرۇپ

﴿ بىكىت لار قىز لار غە فوتا سىلىپ شېرىن سوز لار بىرلە بىت اينقانى ﴾

١١ آلتوندىن ارىغۇ قرا فاشىم اوپىنايدىور
ظالىم قرا كوزمنى مدام قىنابىدور
قىن قىناغالى قرانڭغۇز زىندان يىخشى
اوپىناشقالى ھە باغ بله بوسنان يىخشى

﴿ قىز لار بىكىت لاركا فوتا سىلىپ شېرىن سوز لار بىرلەن بىت اينقانى ﴾

١٢ نام باشىدا اولتۇرۇب سىز قىدى شەشادلىغۇ بىكىت
آغزىدىن شربىت آفادور شربىتى تانلىغۇ بىكىت
لب لار يىنىنك غۇنچەسىدىن بىر كلىف اوزمىدىم
سېز کا بىر ڪونكلوم توشو بىدور اهىدىملى اوزمىدىم

﴿ ياش بىكىت لار قىز لار غە شېرىن سوز لارنى قىلىپ فوتا سالغانى ﴾

١٣ فىكا فىكا آلمە شاخى بويلاشقالى يىخشى
سېز ھە كچىك من ھە كچىك اوپىناشقالى يىخشى

﴿ چونك قىز لار كچىك ياش بىكىت لارنى اوزىكا خىل كورماي فوتا سىلىپ
طعنه قىلىپ اينقان بىت لارى ﴾

١٤ اوچا غىيم باشى اويمان
بور ڪونكىز قىيىق قويمانىك
من سېز زىنىك خلبىتكىز ايماس
خلبىتكىزنى تانىپ اوپىنانىك

﴿ یکیت لارنینک قیزلارغه فو ناسالیب ایتقان ناتلیغ شیرین سوزلاری ﴾

٧ تار کو چه دین چقى باریم زلپینی تولاب
 آستا آستا سلام قیلور کونکلومف او لاب
 بز دین بترعا شیف ایکان او لتو رو ریغلاب
 یغلامانک دیب باز لاب قویدیوم ایلکینی او شلاب
 یغلامه قیز یغلامه قیز تانکلا کیلو رمیز
 ایکی فو نه یوچه مرجان آلغاج کیلو رمیز
 ایکی ۋو تە یوچه مرجان تو یونك غە تو رسون
 ایکی ۋایر یب بر سو یکانیم کونکلوندک ات تو رسون

﴿ قیز لارنینک یکیت لارکا ایتقان شیرین ناتلیغ سوزلاری ﴾

٨ مو زدا کلب آنار صفت یکیت فی کوردوم
 بر باقیبان ایدنچی دا کونکل آلدور دوم
 قابسی باغانینک کلی سیز دیب آطینکیز سور دوم
 او تو نکیز غە چیدا ماین قان یغلاب یور درم

﴿ یکیت لارنینک قیزلارغه ایتقان شیرین سوزلاری ﴾

٩ كل تر یو دیم کورسە لار او سەھە تر یو دیم کورسە لار
 بر سقیم او سەھە برای بوینوم فو چاغلاب سو یسە لار

﴿ قیز لار یکیت لارکا فو ناسالیب شیرین سوز بىرلە بیت ایتقان ﴾

١٥ ایشیک آچیب ثور کا باقیم تور ده بر آی او لتو رو ر
 فاش لاری قیغان فلم داڭ کوز لاری نار او لتو رو ر
 ساج لاری بىلکا تو شیب دور بل لاری برقیل یوق
 مېلى میز سیز کا تو شیب دور او زکالار بر فو لچە یوق

﴿ قىزلار يكىت لاركا فوتا سالبب بو بيتى اينادور ﴾

٤ تىشىنىڭ يو مەصفىلىك آف تورا دور
لېيىنگىنىڭ تانلاغى تىلىنى يارا دور
فاشىنىڭ قاضى بولوب بورتۇ سورى دور
كوزونىڭ اويناب توروب جانى آلا دور

﴿ يكىت لار قىزلارغە آيتقان تانلىغۇ سوز شېرىن بيت لارى ﴾

٥ سنى هەر كوندە مىنىڭ كوركوم كىلا دور
فوچا قىيمە ئىلب سويكوم كىلا دور
سېپىنىڭ بىرلان مىدام يوركوم كىلا دور
منكا بىر باقما سانىڭ اوتكوم كىلا دور

﴿ قىز لارنىنىڭ يكىت لاركا ايتقان شېرىن سوز لارى ﴾

٦ سبوى منى جانم سوى منى سن من سنكى بولاي
بوزما كونكلوننىڭنى نكاريم اوتكوجە قولۇننىڭ بولاي
باڭدا چوكان سارغارىب دور يار سارغانى منى
اورى اوئلوق كورى جو غلوق زار يغلاتى منى
زار زار يغلاب دور دىب ايتىنىڭلە يارىمە منى
اوچىك سوز اوئلارنى سالدى خستە جانىمە منى
خستە جانىم ساقا يارمو بو دارو درمان بىلە
ايکى عاشق آير يلور موعاقيت آرمان بىلە

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿ بَكِيرَاتٍ لَارْنَيْنِكَ فِيزْ لَارْغَه اِيتَقَانِ بَيْتَ لَارِي ﴾

۱ اى يوزلاري كل لب لاري غونجه
غونجه كل ايماس آچيلمااغونجه
بولمايدوركشى نينك مرا دى حاصيل
كونكليداكى بارى بولمااغونجه

﴿ قِيزْ لَارْنَيْنِكَ بَكِيرَاتٍ لَارِكَا اِيتَقَانِ شِيرِينِ بَيْتَ لَارِي ﴾

۲ نام باشيدا او لتورور لار شوخى بوللوق شول بيكىت
آلمه بىر سىم اير بىمايدور بار بوبى آلتون بيكىت
بار بوبى آلتون بيكىت نينك صورق سلطانچە بار
آى يوز يىكا حال توшиб دور ينكى او زكان كلچە بار

﴿ بَكِيرَاتٍ لَارْقِيزْ لَارْغَه فُوتَا سَالِيب اِيتَقَانِ شِيرِينِ سُوزْ لَارِي ﴾

۳ آى بىر لە شمس او لتورور كول يقاسىغە
كولدىن اليب يوز يىنى بودى سو يقاسىغە
آهدىب ايلكىنى توتسام قيز نينك اچى كيلور
قو نما سو چىپىن شىرنە شىرىڭارا سىغە

بو بابدا قىز جوانلار يكىت لار مجليس قىلىشىپ بىرىرىكا
فوتا سالىپ بىرىنىك كونكلېنى خوش قىلىماق
اوچون شىرىن سوزلار بىرلان بىرىرىكا ايتقان
يىت لارى

نىكالاى ئانتوسوفنىك سعى واهتمامى بىرلە طبع قىلىنوب
چىققان ڪتاب تورور

شهر قزان
مطبعه دار العلوم والفنون
١٣٢٥ = ١٩٥٧

بوباب دا قىز جوان لار يكىت لار مجلسىن قىلىشىپ
بر بىرىكا فوتا سالىپ بر بىرىنىڭ كونكلېينى
خوش قىلماق اوچون شىرىن سورلار
برلان بر بىرىكا ايتقان دىت لارى

نيكالاي فاتتو سوپنىڭ سعى واهتمامى بىرلە طمع
قىلىنوب چىققان كتاب تورور

شهر قزان

طبعه، دار العلوم والفنون

١٣٢٥ = ١٩٥٧

NOV 29 1935

LIBRARY

*N. N. Pantusov*Н. Н. Пантусовъ.

Materialy къ изученіи таранчинской
Taranchesskoy ilis'ka go okruga
МАТЕРИАЛЫ
къ изучению

НАРѢЧІЯ ТАРАНЧЕЙ ИЛИСКАГО ОКРУГА.

ВЫПУСКЪ ДЕВЯТЫЙ.

шур. 9

Игры таранчинскихъ дѣтей и мужчинъ (таранчинскій текстъ, русская транскрипція и русскій переводъ).

НАЗАНЬ.

Типо-литографія Императорскаго Университета.

1907

Матеріалы къ изученію нарѣчія та- ранчей Илійскаго округа.

Выпускъ I: Книга о счастливыхъ дняхъ. 1897. 23 стран.
Цѣна 25 коп.

Выпускъ II: Сборникъ таранчинскихъ загадокъ и задачъ.
1898. 44 стран. Цѣна 45 коп.

Выпускъ III: Книга о счастливыхъ и несчастливыхъ го-
дахъ. 1900. 28 стран. Цѣна 30 коп.

Выпускъ IV: Народныя примѣты таранчей. 1900.
22 стран. Цѣна 25 коп.

Выпускъ V: Молитвы и заговоры таранчинскихъ бажней.
1900. 21 стран., съ транскрипціей и нотами.
Цѣна 25 коп.

Выпускъ VI: Стихотвореніе о Якубъ-бекѣ, государѣ
Кашгаріи, и о событияхъ его времени. 1901.
41 стран. Цѣна 40 коп.

Выпускъ VII: Снотолкователь. 1901. 40 стран. Цѣна 40 коп.

Выпускъ VIII: Игра майлисе и произносимые во время
ея стихи. 1907. 44 стран. Цѣна 45 коп.

Выпускъ IX: Игры таранчинскихъ дѣтей и мужчинъ.
1907. 18 стран. Цѣна 15 коп.

Всѣ выпуски, форматомъ іn 8°, снабжены текстомъ и
переводомъ, печатаны въ Казани; цѣны показаны съ пересып-
кой въ простой бандероли.

Съ требованіями обращаться къ автору-издателю *Николаю Наколаеву*
Пантусову въ городъ Вѣрный Семирѣченской области.

Н. Н. Пантусовъ.

МАТЕРИАЛЫ
КЪ ИЗУЧЕНИЮ
НАРѢЧІЯ ТАРАНЧЕЙ ИЛІЙСКАГО ОКРУГА.

ВЫПУСКЪ ДЕВЯТЫЙ.

Игры таранчинскихъ дѣтей и мужчинъ (таранчинскій текстъ, русская транскрипція и русскій переводъ).

НАЗАНЬ.

Типо-литографія Императорскаго Университета.

1907

I. БАБАБУТ.

Кічік балалар бабабут ойнағені:

Бір-мунча балалар, үәм болуп, бір бірінің коллеріні тутуп, катар туар. Бір бала туруп, „кібла қајан?“ дәп сурар.

Барча балалар, „ох жанды-дур!“ дәп, көрсәтүр. Андін жакадекі баленің коліні тутуп-туруп, „бабабут, бабабут, бабабут!“ дәп, бір бірінің аресідін отса, барча баленің коли коштурулуп қалур. Андін оңул-балалар бір тарапта, кіз-балалар бір тарапта туар. Оңул-баледін бірі айттур-кі „ак тәрәк, аппак тәрәк, шул кізіңда хім қарәк?“ дәгай. Біріци ұауап беріп айттур: „наңра, карнай, сурнай қарәк!“ дәгай.

Андін „бабабут, бабабут!“ дәп, бір кізіні еліп-жалұп; андін, шундак кіліп, барча балені еліп-желіп, тұрғык болуп, бір бірінің коллеріні тутушуп-турур. Бір бала, „аш әтә-мән!“ дәп, отресіңа кіріп, олтурур. Балалар, „бабабут, бабабут!“ дәп, чөрғұлұп, барчесі бір юлі „аш шішті-му?“ дәр.

II. АЛА, АЛА, КУШЛАЙ-ДУР.

Бір мунча балалар, үәм болуп, „ала, ала, күшлай-дур!“ ойнағені:

1*

Балалар, бір бірінің аркесіда туруп, бір бірінің белінің мәңгілік тутушуп-туруп, ілгері турған оғул, жаңа бір оғулда караң, айта-дур-кі „ала, ала, күшлай-дур!“ дәр.

Ол оғул айттар: „арқаңдекі кімләр-дур?“ дәр.—„Ушак, ушак балалар-дур!“

Жаңа ол айттур: „маңа бірні бәрсәң-чұ!“ дәр. Жаңа бірісі айттур: „күчүң жәтсә, алсаң-чу!“ дәр.

Андін бу оғул „алай-му, алай-му?“ дәп, келіп, балаларда есілур. Балалар бой бәрмәс. Ахірі бірні аұретіб-алур; ішіні, ұчні аұретіб-еліп, ахірі һаммесіні аұретіб-алур.

III. МҮКҮ-МҮКҮЙДӘН.

Кічік балалар мүкү-мүкүйдән ойнаңын.

Жаңі бір-мунча балалар үам болур. Бір баленің чоңрекі, бір жәрдә олтуруп, бір балені алдіда олтурғузуп, бешіні чүңгіл тутуп-туруп, балаларда ішарәт кілур, „мүкүләр!“ дәп.

Балалар һәр тарапка мүкүб-алур.

Андін, шул баленің дүмбесігіә аста сокуп, айттур-кі „дүм-дүм“ дәсә, бала айттур: „ләббай, ләббай!“ дәр.

„Ат' анаң кайда?“ дәсә, бала айттур: „әскі самаллікта!“ дәр.

„Намә кіла-дур?“ дәсә, бала „аш кіла-дур!“ дәр.

„Ешиң кәні?“ дәсә, бала „карға жәп-кәтті!“ дәр.

„Бар, карғаң тапкіл!“ дәп, балені којуб-атар. Бу бала, беріп, мүкүгән балаларнің біріні тутуп-кәлір.

Кәлгән балені „дүм-дүм“ кілур.

IV. МĀШРĀП ОЙНАДЕНИ.

Чоң хаклар, бір тараң, жіңік хаклар бір тараң болуп, ойнарлар.

Байлар жігірмә-отуз, кіпік-әллік, жыс сом акча харәғат кіліп, жігірмә-отуз кіші болуп ойнар.

База хаклар, он-нәчә акча харәғат кіліп, мәшрәп ойнар; бәзәлар, төрт-бәш, тәңгә харәғат кіліп, мәшрәп ойнашур.

Ағыл кітәп окушур, жәні: „Кисасу' 1-әмбіја“, „Тәзкірәт“ 1-әғлија“, „Напахат“, „Рашахат“, „Шанһама“, „Цамшіт“, „Емір һамзә“, „Аба-Мұслим“ дәрән кітәпларні окушур...

Андін кејін дутар сәтәр чалур; андін һәп кісмі ешіт-жән қайрі соғларні кілушур. Андін, аш жәп-болуп, таркашулуур.

Дутар чалғанда, ікі жіші копуш, садрі сәмә кіліп ойнарлар.

I. Б а б а б у т ъ.¹⁾

Игра малыхъ дѣтей въ *бабабутъ* (хороводъ).

Собирается нѣсколько дѣтей; они берутъ другъ друга за руки и становятся въ рядъ. Одинъ изъ стоящихъ мальчиковъ спрашивается: „гдѣ кыблэ (западъ)?“

Всѣ дѣти кричатъ „въ той сторонѣ“ и показываютъ. Послѣ того берутъ за руку крайняго мальчика, кричать „бабабутъ, бабабутъ, бабабутъ“ и проходить другъ между другомъ; такимъ образомъ руки всѣхъ дѣтей оказываются скрещенными. Послѣ того мальчики становятся на одну сторону, а дѣвочки на другую. Одинъ изъ мальчиковъ говоритъ: „блѣдый тополь, самый блѣдый тополь, этой дѣвѣ твоей кого нужно?“ Одна изъ нихъ отвѣчаетъ, говоря: „нужны барабанъ, карнай (труба), сурнай (тоже труба)“.

Послѣ того, крича „бабабутъ, бабабутъ“, приводятъ дѣвочку; затѣмъ, поступая такъ далѣе, приводятъ всѣхъ дѣтей и ставятъ ихъ въ кругъ; дѣти держатся за руки другъ друга. Одинъ мальчишъ, говорить: „буду я стряпать“, заходить въ средину и садится. Дѣти кричатъ: „бабабутъ, баба-

¹⁾ *Бабабутъ*—таранчинское слово—хороводъ.

буть“ и кружатся. Потомъ всѣ сразу кричать: „поспѣла-ли пища?“

Бываетъ и такая вариація:

Дѣти въ послѣднемъ случаѣ не кричать „бабабутъ“, а говорятъ: „чучуре кайнабъ, ашъ пышты-му?“ Дитя, сидящее внутри круга, отвѣтаетъ: „ашъ пишти!“ (сварились-ли пельмени и готова-ли пища?—пища сварилась!)

—————

II. «Возьму, возьму, поймаю».

Собираются нѣсколько дѣтей и играютъ въ игру: „возьму, возьму, поймаю“¹⁾.

Дѣти, стоя одинъ позади другого, держатся крѣпло за поясницы другого. Впереди стоящій мальчикъ говорить другому мальчику, смотря на него: „возьму, возьму, поймаю“.

Тотъ мальчикъ отвѣтаетъ: „сзади тебя кто такие?“ Отвѣтъ: „малыя, малыя дѣти!“

Мальчикъ тотъ опять говоритъ: „дай-же мяѣ одного!“ Другой мальчикъ отвѣтаетъ: „если у тебя хватить силы, возьми!“

Послѣ того этотъ мальчикъ, говоря: „возьму-ли, возьму-ли?“ подходитъ и захватываетъ²⁾ дѣтей. Дѣти не даются³⁾ хо-

¹⁾ Ала-ала күшләйдүръ—составляетъ припѣвъ, переводимый по-русски также: «береть-береть, и ловить птицъ».

²⁾ Эсилуръ, соб.: привѣшивается.

³⁾ Бой-бермасъ, соб. не даютъ себя, своего существа.

вить. Но онъ отнимаетъ¹⁾ одного, затѣмъ двоихъ-троихъ и, наконецъ, захватываетъ и беретъ всѣхъ дѣтей.

Конецъ сей игры таковъ:

Ястребъ отнялъ всѣхъ цыплять отъ курицы; затѣмъ курица говорить: „дай хотя одного цыпленка“.

Ястребъ не даетъ. Куриница шибко проситъ. Ястребъ говоритъ: „Устроимъ рай и адъ“. Кладутъ двѣ шапки или аракчина разнаго цвѣта: краснаго—адъ, зеленаго—рай. Подзываютъ по одному изъ цыплять. Цыплюта, любящіе курицу, укажутъ на зеленый аракчинъ, а любящіе ястреба—укажутъ на красный аракчинъ. Цыплюта послѣ того кричатъ „рай“ или „адъ“ и тогда ихъ береть или курица, или ястребъ.

III. Прятки.

Игра малыхъ дѣтей въ прятки.

Собирается нѣсколько дѣтей. Большій изъ дѣтей садится гдѣ-нибудь и сажаетъ возлѣ себя другого мальчика, причемъ закрываетъ ему голову подоломъ²⁾ и держитъ. Затѣмъ онъ даетъ знакъ дѣтамъ и велитъ имъ прятаться³⁾.

Дѣти прячутся въ сторонкѣ.

Потомъ тихонько бываютъ того мальчика по спинѣ и говорятъ: „дюмъ-дюмъ!“ Мальчикъ отвѣчаетъ: „что такое, что прикажете?“

¹⁾ Аджератыбъ, соб.: отдѣливъ обособивъ.

²⁾ Чунебѣ—закрывать подоломъ.

³⁾ Мюкунларъ—прячтесь, отъ дѣтскаго слова: мюку—прячься.

„Гдѣ твои родители?“ — спрашиваютъ. Мальчикъ отвѣчаетъ: „въ старомъ сараѣ для соломы“ ¹⁾.

Спрашиваютъ: „что дѣлаютъ?“ Мальчикъ отвѣчаетъ: „приготавливаютъ пищу.“

„Гдѣ твоя пища?“ спрашиваютъ. Мальчикъ отвѣчаетъ: „Ворона съѣла.“

„Ступай, найди свою ворону“ говорятъ и отпускаютъ мальчика. Этотъ мальчикъ отправляется и, схвативши одного изъ дѣтей, которыхъ спрятались, приводить его.

Пойманному мальчику бьютъ по спинѣ, приговаривая „дюмъ-дюмъ,“ и т. д.

Если-же мальчикъ не поймаетъ никого въ теченіе трехъ разъ, то дѣти бьютъ его по головѣ каждый десятую пальцами (кулакомъ бить нельзя) и приговариваютъ „току-токуянъ“ (стукъ-стучаніе).

Тотъ, кто выдерживаетъ такое битье, продолжаетъ играть, а кто не выдержитъ и заплачетъ, тотъ уходитъ домой и не играетъ.

IV. Развлеченье машрабъ. ²⁾

Старшіе люди собираются въ одну сторону, молодежь ³⁾ — въ другую сторону и развлекаются.

Богатые люди расходуютъ на это денегъ двадцать, тридцать, сорокъ, пятьдесятъ и сто рублей, собираютъ человѣкъ

¹⁾ Саманъкъ — помѣщеніе для храненія соломы; произносится; самалликъ.

²⁾ Машрабъ — собраніе мужчинъ, вечерка; соб. мѣсто, гдѣ можно попить.

³⁾ Кичикъ-халкъ.

двадцать-тридцать и развлекаются.

Нѣкоторые люди расходуютъ рублей десять съ чѣмъ нибудь и устраиваютъ развлеченіе—*машрабъ*; другое же расходуютъ рубля четыре—пять и устраиваютъ *машрабъ*.

На *машрабъ* прежде всего читаютъ какую-нибудь книгу, напримѣръ: Кысасуль-Энбія, Тезкеретуль-Авлія, Нафахатъ, Решахатъ, Шахнамѣ, Джемшитъ, Эмиръ Гамза, Аба-Муслимъ¹⁾.... Читаютъ также и другія подобныя книги.

¹⁾ Перечисленные адѣсь сочиненія, весьма употребительныя въ Средней Азіи, принадлежатъ слѣдующимъ авторамъ: 1., **قصص الانبياء** на чагатайскомъ языке—казю Насиру сыну Бурхана изъ селенія Рибати-Огуди, называемому по-просту Рибгузи; 2., **ذكره الأولي** на персидскомъ языке—шайху Фериду'л-дину 'Аттару; 3., **نفحات الانس** на персидскомъ языке—суфію Нуру'д-дину 'Абду'р-Рахману Джамію; 4., **رشحات عین الحبوبة** на персид. яз.—суфію Хусейну сыну 'Алія Аль-Ваизъ Аль-Капиши; 5., **شاهنامه** на томъ-же яз.—поэту и историку Абу'ль-Касиму Фирдауси; 6., **جمشیل** на чагатайскомъ языке—о подвигахъ древняго персидскаго царя; 7., **امیر حمزة**, **قصص امیر حمزة** на томъ-же чагат. яз.—о подвигахъ эмира Хамзы сына 'Абду'лъ-Мутталиба, прозваннаго за храбрость львомъ Божімъ; 8., **قصص ابو مسلم** на томъ-же чагат. яз.—о подвигахъ полководца 'Аббасидовъ Абу-Муслима, впослѣдствіи владѣтеля Хорезма, жившаго въ Мервѣ и бившаго «невѣрныхъ». Сочиненія подъ №№ 2, 3, 4 и 5 циркулируютъ и въ персид. оригиналѣ, и въ чагатайскомъ переводѣ. Изъ другихъ сочиненій, которыхъ читаются на таранчинскихъ «литературно-музыкально-вокальныхъ» вечерахъ, называемыхъ мешребами или машрабами, симпатіями пользуются произведенія мистического характера, въ родѣ сборниковъ изречений ходжи Ахмеда Ясави, его ученика шейха Сулеймана Бакыргани и суфія шейха Алла-яра, и произведенія о подвигахъ мусульманскихъ

Послѣ того играютъ на дутарѣ, сетерѣ¹⁾; затѣмъ—ведутъ разговоры о разнаго рода слухахъ и прочихъ вещахъ. Наконецъ, ъдѣть пищу и потомъ расходятся.

Когда играютъ на дутарѣ, то двое встаютъ и играютъ *седри* и *сема*²⁾

Н. Пантусовъ.

героевъ, въ родѣ халифа ‘Алія, богатырей Кагырмана, Сейдѣ-Баттала и Сейфуль-Мулька. Стихи поются хоромъ, хотя и въ унисонъ, и лѣствуютъ крайне возвуждающе.

¹⁾ Музыкальные инструменты, описание которыхъ—въ I вып. XVII т. «Записокъ Импер. Рус. Геогр. Общ. по отдѣленію этнографіи» (СПБ. 1890), въ статьѣ Н. Н. Пантусова «Таранчинская пѣсня».

²⁾ *Седри*—скорая пляска со скорыми размахами рукъ и приколачиваніями ногами и колѣнами къ землѣ, а *сема*—тихая пляска съ тихими размахами рукъ. Обѣ пляски встрѣчаются у дервишей нѣкоторыхъ sectъ.

- ٦ -

آندين كين دونار سيتار چالور آندىن هر قسى ايشېنگان
غىرى سورلارنى فىلاشور آندىن آش بىب بولوب تارفاشورلار
دونار چالغاندا اىكى ڪىشى قۇپوب صدرى سماع قېلىپ
اوينارلار

بالالار هر طرفكا موکوب آلور آندین شول بلانينك دومبهسيكا
آهسته سوقوب آيتوركه دم دم ديسه بالا آيتور لمي لمي دير
آنا آنانك فايدا ديسه بالا آيتور اسکى سمانليغدا دير
نه قيلادور ديسه بالا آش قيلادور دير
اشينك فان ديسه بالا فارغه يب کتى دير
بار فارغانك ناف غيل ديب بلاني قيوب آنار بو بلا باريپ
موکان بلالاربنك برینى توتب ڪيلور توتب ڪلakan بلاني
دم دم قيلادور

ع مشرب اويناغاني

چونك خلق لار بر طرف ڪچيڪ خلق لار بر طرف بولوب اوينار لار ۴۷

باي لار بـ ڪـ رـ مـ اوـ نـ وـ زـ فـ رـ قـ فـ رـ اللـ يـ يـ وـ صـ دـ مـ آـ قـ هـ خـ رـ اـ جـ اـتـ
قـ بـ لـ يـ بـ ڪـ رـ مـ اوـ نـ وـ زـ ڪـ شـ بـ بـ بـ بـ اـ وـ بـ اـ نـ اـ بـ عـ ضـ هـ خـ لـ لـ اـ لـ اـ رـ اوـ نـ نـ چـ هـ
خـ رـ اـ جـ اـتـ قـ بـ لـ يـ بـ ڪـ رـ مـ شـ رـ بـ اوـ بـ نـ اـ شـ اـ تـ بـ اـ وـ بـ اـ قـ وـ شـ اـ تـ بـ شـ تـ نـ کـ هـ خـ رـ اـ جـ اـتـ
قـ بـ لـ يـ بـ ڪـ رـ مـ شـ رـ بـ اوـ بـ نـ اـ شـ اـ تـ بـ اـ وـ بـ اـ قـ وـ شـ اـ تـ بـ شـ تـ نـ کـ هـ خـ رـ اـ جـ اـتـ
ذـ كـ رـ ئـ الـ اـ لـ يـ اـ ،ـ نـ فـ عـ اـ ،ـ رـ شـ حـ اـ ،ـ شـ هـ نـ اـ هـ ،ـ جـ مـ شـ يـ دـ ،ـ اـ مـ بـ رـ هـ مـ زـ ،ـ
ابـا مـ سـ لـ مـ دـ يـ كـ انـ ڪـ تـ اـ بـ لـ اـ رـ فـ اـ وـ قـ وـ شـ اـ

۲ آلا آلا قوشلایدور

﴿ بىر مۇنچە بلالار جمع بولوب آلا آلا قوشلایدور اویناگانى ﴾

بلالار بىر بىرىنىڭ آرفاسىدا توروب بىر بىرىنىڭ بلىنى مەمك
 تۇتۇشىپ توروب ايلەكىرى تورغان اوغول يەنە بىر اوغولغا فاراب
 آيتادوركە آلا آلا قوشلایدور دىرس
 اول اوغول آيتار آرقانىڭدا كى كېملاردور دىرس اوشاق اوشاق
 بلالاردور يەنە اول آيتور منكا بىرنى بىر سانكچۇ دىرس يەنە بىرسى آيتور
 كوچونك يىتسە آلسانكچۇ دىرس آندىن بىر اوغول آلا يېو آلا يېو دىب
 كلىب بلالارغا اسىلەر بلالار بىرلىك بىرماش آخرى بىرنى آجراتىپ
 آلور اىكىنى اوچىن آجراتىپ الىب آخرى ھەسپىنى
 آجراتىپ آلور

۳ موکو موکويانك

﴿ كېپىك بلالار موکو موکويانك اویناگانى ﴾

يعنى بىر مۇنچە بلالار جمع بولاور بىر بىلانىڭ چۈنكى راقي بىر
 يىدا اول توروب بىر بلانى آلدیدا اول تورغۇزۇب باشىنى چۈنكى كاب
 تۇتوب توروب بالالارغا ايشارت قىلىور موكونىكلار دىب

۱ باباوت

﴿كچيك بالالار باباوت اويناغانى﴾

بر موچه بالالار جمع بولوب بر برىنىنك قوللارينى توتوب
قتار نورار * بر بلا توروب قىله قيان دىب سورار *
بارچه بالالار اولياندادور دىب كورساتور * آندىن يقادىكى
بلانىنك قولىنى توتوب توروب باباوت باباوت دىب بر
برىنىنك آراسىدىن اوتسە بارچە بلانىنك قولى قوشتۇرالوب
قالور * آندىن اوغول بلالار بر طرفدا قىز بلالار بر طرفدا
تورار * اوغول بلادىن برى آيتوركە آق نزك آففاڭ نزك شول
قىزىنگە كيم نزك دېكاي برسى جواب برىپ آيتور ناغرا كارنای
سورنای كرك دېكاي آندىن باباوت باباوت دىب برقىزنى الېب
كيلور آندىن شونداغ قېلىپ بارچە بلانى الېب كلىپ توروك بولوب
بر برىنىنك قوللارينى توتوشوب تورور بر بالا آش اينامندىب
اوئراسىغە كرىپ اوئتورور بالالار باباوت باباوت دىب چورولوب
بارچەسى بىر يولى آش فيشتى مۇ دىر

بو يابدا اوغول بلا لارنىنك قىز بلا لارنىنك بابا بوت او يوفى بىلان
آلا آلا قوشلايدور دىكان او يوفى هم مو كويانىك
دىكان او يوفى بىر بىان قېلىنغانى آندىن كېيىن
چونك خلق لار بىلان كېيىك خلق لارنىنك
مىشرب او بىناغانى توصىف قېلىنور لار

نيكالاي فانتوسوف نىنىك سعى واهنماي بىرلە طبع قىلىنوب
چېقغان كىتاب نورور

شهر قزان
مطبعه، دار العلوم والفنون
١٣٢٥ = ١٩٥٧

بۇ بابدا اوغول بلا لارنىڭ قىز بلا لارنىڭ
با با بوت او يو فېرلان آلا آلا قوشلايدۇر
دى كان او يو فەم مو كۇ يانك دى كان
او يو فېر بىر بىيان قىلىنغانى آندىن
كىيىن چونىڭ خىل لار بېرلان كېيىك
خىل لارنىڭ مشرب او بىناغانى
توصىف قىلىتۈر لار

نىكلاى ئان تو سوق نىنىڭ سەن و اهتمامى
برله طبع قىلىنوب چىققان كىتاب تورۇر

شهر قزان

مطبعه، دار العلوم والفنون

١٣٢٥ = ١٩٥٧

**RETURN CIRCULATION DEPARTMENT
TO → 202 Main Library**

LOAN PERIOD 1 HOME USE	2	3
4	5	6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS

*-month loans may be renewed by calling 642-3405

*-year loans may be recharged by bringing the books to the Circulation Desk

Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date

DUE AS STAMPED BELOW

<i>INTERLIBRARY LOAN</i>		
<i>APR 17 1985</i>		
<i>UNIV. OF CALIF., BERK.</i>		
<i>SEP 28 1998</i>		

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY

FORM NO. DD6, 60m, 1/83 BERKELEY, CA 94720

②s

YC 54395

917114

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY /

